

Filip Stawski

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Od tłumacza – Johna R. Searle’a naturalizm biologiczny

Amerykański filozof John Rogers Searle (ur. 1932) wykładał na uniwersytecie Kalifornijskim w Berkeley. Początkowo zajmował się głównie badaniami języka oraz filozofią społeczną, później filozofią umysłu, formułując ogólną teorię umysłu zwaną naturalizmem biologicznym.

Koncepcja naturalizmu biologicznego to ogólna teoria dotycząca natury umysłu, stojąca w opozycji zarówno do stanowisk dualistycznych (takich jak dualizm substancjalny, ale też np. dualizm naturalistyczny, którego przedstawicielem jest David Chalmers), jak i materialistycznych. Jeśli chodzi o teorie materialistyczne, Searle odrzuca te które stawiają znak równości między procesami neuronalnymi i świadomością, jak i stanowiska takich filozofów, jak Daniel Dennett czy Paul Churchland, że świadomość jest jedynie skomplikowaną iluzją i zaprzeczające tym samym istnieniu jakichkolwiek stanów mentalnych (tzw. eliminatywizm). Naturalizm biologiczny stara się, jak twierdzi Searle, zachować słuszne założenia zarówno dualizmu, jak i materializmu, a odrzucić ich pomyłki, co w konsekwencji pozwoli na skonstruowanie, prostej, spójnej i zdroworozsądkowej teorii umysłu. Przyczynę konfliktu, pomiędzy materializmem i dualizmem Searle upatruje w dualistycznej terminologii, odziedziczonej po Kartezjuszu i do dziś zakorzenionej w naszym myśleniu.

Koncepcja Searle’a nie uniknęła oczywiście krytyki, m.in. ze strony Davida Chalmersa, Jerrego Fodora czy Paula Churchlanda. Główny zarzut pod adresem naturalizmu biologicznego brzmi, że w istocie koncepcja ta jest tylko pozornym zniesieniem problemu *mind-body*, ponieważ stwierdza jedynie, że układ nerwowy generuje stany mentalne, nie odpowiada natomiast na podstawowe pytanie – jak to się dzieje? (Chalmers w sporze z Searle’em na temat natury umysłu, na łamach czasopisma *New York Review of Books*, stwierdził nawet uszczypliwie, że twierdzenie, że mózg jest przyczyną świadomości to *mantra* Searle’a¹). Searle, głosząc swoją teorię, staje niejako, w pół drogi między dualizmem i materializmem, co nie rozwiązuje problemu.

W zamieszczonym tekście autor skupia się na zagadnieniu świadomości. Artykuł ten został opublikowany w roku 2007 w zbiorowej rozprawie *The Blackwell*

---

¹ Chalmers David, *Consciousness and the Philosophers: An Exchange*, The New York Review of Books, <http://www.nybooks.com/articles/archives/1997/may/15/consciousness-and-the-philosophers-an-exchange/>

*Companion to Consciousness*². Searle ma również swój wkład w dyskusję na temat sztucznej inteligencji, jest autorem znanego w filozofii umysłu eksperymentu myślowego zwanego argumentem z chińskiego pokoju, którego treść opublikował w roku 1980. Podważa on stanowisko zwane silną sztuczną inteligencją, a wynika z niego, że nawet bardzo wierne symulowanie rozumu przez maszynę (np. komputer) nie jest równoznaczne z rozumieniem. Kwestionuje tym samym test Turinga, jako narzędzia mającego rozstrzygnąć, czy dana maszyna ma zdolność myślenia. Po pojawieniu się tego argumentu test Turinga był coraz częściej krytykowany.

Jeśli chodzi o przekład, starałem się posługiwać w nim terminami przyjętymi już w języku polskim, jednak w wielu przypadkach autorzy chcąc trafnie wyrazić myśl, często tworzą nowe określenia, niemające w języku polskim jasnych i ustalonych odpowiedników. Jest to częsty problem w tematyce filozofii umysłu, zwłaszcza, jeśli chodzi o zagadnienie świadomości. Słowem 'świadomość', określa się zarówno angielskie *awareness*, jak i *consciousness*, które mają jednak różne znaczenia. Czasami można spotkać się z przekładem *awareness*, jako „przytomność”, co nie do końca byłoby właściwe dla tego artykułu. Dlatego zdecydowałem się tutaj na określenie „zdawanie sobie sprawy”, z którym można się spotkać w literaturze np. psychologicznej. *Consciousness* rozumiem bardziej jako stan nie tylko przytomności, ale też przeżywania konkretnych stanów jakościowych, związanych z doświadczaniem np. koloru lub bólu (innymi słowy doświadczaniem tzw. *qualiów*) oraz wzbogaconym o poczucie ja. Stan określany jako „przytomność” lub „zdawanie sobie sprawy” (*awareness*), może istnieć samodzielnie i jest warunkiem świadomości w sensie *consciousness* (nie licząc specyficznego stanu tzw. świadomości paradoksalnej, pojawiającej się w czasie marzeń sennych, kiedy brakuje przytomności), która jest pojęciem szerszym i określającym stan poszerzony o poczucie jaźni. W języku polskim stosuje się czasami rozróżnienie na świadomość fenomenalną oraz psychologiczną.

Za pomoc merytoryczną i uwagi w kwestiach językowych dziękuje prof. Dariuszowi Łukasiewiczowi.

---

² J. R. Searle, *Biological naturalism*, [w:] *The Blackwell Companion to Consciousness*, ed. by M. Velmans, S. Schneider, Blackwell Publishing Ltd., Malden, MA 2007, s. 325-334.